מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל
MYERS-JDC-BROOKDALE
مايرس-جوينت-بروكديل

הצורך בחיזוק תמיכת ההורים בצעירים בסיכון

מסמך רקע לקראת דיון בוועדה המקצועית לילדים, נוער וצעירים,
אשלים ג'וינט-ישראל

יואה שורק ומרים נבות

25.9.2016

תוכן עניינים

מבוא 1
א. מאפייני תקופת המעבר לבגרות 1
ב. חשיבות תמיכת המשפחה בתקופת ה"בגרות בהתהוות" 2
ג. הקושי של צעירים בסיכון בהיעדר תמיכת משפחתם 5
ד. טיפול בצעירים בסיכון תוך התמקדות ביחידה המשפחתית 7
סיכום 9
ביבליוגרפיה 10

מבוא

כיום ישנה מודעות גוברת לחשיבות תמיכת ההורים בבני נוער בסיכון ולצורך בחיזוקה. במדינות שונות, וגם בישראל, נעשים מאמצים לקידום העבודה עם הורי בני נוער אלה כדי לחזק את תמיכתם בהם. עם זאת, כמעט שלא נעשים מאמצים לחיזוק תמיכת ההורים בצעירים בסיכון, שעברו את גיל 18. מרכיב העבודה עם הורי צעירים בסיכון לחיזוק תמיכתם בולט בהיעדרו במיוחד לאור תפיסת החיים כרצף. מטרתו של מסמך זה היא לחזק את המודעות לצורך בעבודה עם הורים לצעירים בסיכון, כפי שהוא עולה מסקרים ומחקרים שנערכו במדינות שונות ובישראל.

ראשית, יתוארו מאפייני תקופת החיים הייחודית והמובחנת של המעבר לבגרות לבני 18 ומעלה. לאחר מכן יובא תיאור של חשיבות תמיכת המשפחה בתקופת ה"בגרות בהתהוות" כפי שהיא עולה ממחקרים שונים, בשילוב הצגת נתונים על אודות התמיכה שמקבלים כלל הצעירים בישראל מהוריהם. בהמשך, יתואר הקושי שחווים **צעירים בסיכון** בהיעדר תמיכת משפחתם, ויובאו נתונים ממחקרים שנערכו בישראל על אודות מיעוט התמיכה שמקבלים צעירים אלה מהוריהם, לעומת מצב כלל הצעירים בישראל. לבסוף יוצגו דוגמאות אחדות לטיפול בצעירים בסיכון בשילוב עבודה עם הוריהם, ויוצג הצורך בחיזוק גישה זו.

א. מאפייני תקופת המעבר לבגרות

גישת ה"בגרות בהתהוות" (Emerging Adulthood) מזהה את טווח הגילים 18-25[1] כתקופת חיים ייחודית ומובחנת, אשר לה המאפיינים הייחודיים שלהלן (Arnett, 2006b; Arnett, 2000):

- **תהליך של חקירה עצמית** הכולל בחינה של מגוון תפקידי חיים, ובהם: לימודים, עבודה וקריירה, זוגיות והורות (Shanahan, 2000).
- **אי-יציבות בתחושות ובהתנהלות החיים** הכוללת תנודות ושינויים תכופים בבחירת נתיבי השכלה, במקומות עבודה, בבחירת בני זוג ובצורת המגורים (Cohen et al., 2003; Roisman et al.; 2004).
- **תחושה של "מצב ביניים":** צעירים רבים עוזבים במהלך תקופת חיים זו את בית ההורים, אך עדיין אינם מקימים משפחה משל עצמם ועדיין לא מתחייבים לקריירה

[1] יש המגדירים תקופה זו גם כתקופה ארוכה יותר הנמשכת עד גיל 30, ראה למשל Osgood et al., 2005.

ארוכת טווח. הם אינם מוגדרים כמבוגרים בכל המובנים, לא על ידי הסביבה ולא על ידי עצמם (Arnett, 2006a).

ניתן לראות כי הטרוגניות היא אחד המאפיינים המרכזיים של תקופת ה"בגרות בהתהוות". חלק מן הצעירים לומדים באוניברסיטה וחלקם לא; חלקם עובדים וחלקם לא; חלקם משלבים בין עבודה ללימודים; חלקם נמצאים במערכת יחסים זוגית וחלקם מחליפים בני-זוג לעתים תכופות; חלקם גרים עם בני-זוג, חלקם עם שותפים, חלקם לבד וחלקם בבית ההורים; חלקם הופכים להורים (Osgood et al., 2005). לצד ההזדמנויות הרבות שחווים חלק מן הצעירים, ישנם צעירים אחרים שאינם שותפים לחוויה זו. היעדר השוויון נובע מהבדלים אישיים, הבדלים תרבותיים, הזדמנויות מוגבלות ונסיבות חיים שונות (Arnett, 2001; Eccles et al., 2003).

יש לציין כי בישראל מרבית הצעירים בני 18-21/20 משרתים בצבא או בשירות לאומי, ועבורם תקופת ה"בגרות בהתהוות" מתחילה רק לאחר שירותם הצבאי/לאומי. להתנסויות של צעירים בתקופת מעבר זו יש השפעה רבה על עתידם. למשל, צעירים המסיימים לימודים אקדמיים לא רק משתלבים בעבודות עם שכר גבוה יותר ועם יוקרה רבה יותר, אלא גם מעורבים ביותר עניינים אזרחיים ופוליטיים. לעומת זאת, צעירים שחווים קשיים בתקופה זו כמו נישואים לא מוצלחים, הורות לפני נישואים, התמכרות או עבריינות, יתקשו בשנים מאוחרות יותר למצוא ביטחון כלכלי, מערכות יחסים משפחתיות מספקות, ועוד (Osgood et al., 2005).

ב. חשיבות תמיכת המשפחה בתקופת ה"בגרות בהתהוות"

המשפחה נחשבת למוסד החברתי החשוב ביותר בחברות רבות בעולם. מרבית החברות רואות במשפחה מקור בסיסי לסוציאליזציה, מענה לצרכים העמוקים בתחושת שייכות, ומקור לתמיכה רגשית וחברתית, הנחוץ להתפתחות ושגשוג (Scott et al., 2015).

למשפחה ישנה חשיבות גדולה בחייו של הצעיר הנמצא בתקופת ה"בגרות בהתהוות" בחייו. אמנם בשלב חיים זה הצעירים מתנתקים אט-אט ממשפחותיהם, אולם לרוב הם גם נשארים תלויים בהוריהם, ומסתייעים בהם מבחינה כלכלית ורגשית. במקרים רבים ההורים ממשיכים לספק אוכל וקורת גג; הם נותנים לילדיהם כסף למימון חשבונות, כמו טלפונים ניידים, ואף הוצאות גדולות כמו תשלום שכר דירה או שכר לימוד; ואם הצעירים כבר נעשו הורים בעצמם – הם עשויים לסייע בשמירה על הילדים כדי לפנות לילדיהם זמן למשימות אחרות. משפחות עשויות לספק גם תמיכה חברתית ורגשית ואת המוטיבציה החיונית להשגת הצלחות בתקופת

המעבר. התקשרות חיובית להורים, המצביעה על תמיכת הורים חיובית, נקשרת להישגים לימודיים גבוהים ולתפיסת מסוגלות גבוהה בתהליך רכישת השכלה גבוהה. הורים יכולים להיות גם מקור מפתח להדרכת ילדיהם במתן עצות בנוגע לנושאים כמו קריירה, ניהול כספים, דיור ובריאות (Osgood et al., 2005). יניר (2007) ערכה מחקר לדוקטורט על צעירים בישראל, כשאחת ממטרותיו הייתה לברר את טיבם של הקשרים בין אופן ההתמודדות של הצעיר והוריו עם ההיבטים השונים של משימות ההתפתחות הניצבות בפני הצעירים לבין מאפייני הדינאמיקה המשפחתית. יניר מצאה כי ככל שהדינאמיקה המשפחתית בין כל בני המשפחה חיובית יותר, כך הקשר בין הצעיר והוריו הדוק יותר, הצעיר מתבסס על ציפיות הוריו בעת שהוא בוחר את דרכו בחיים ועמידתו במשימות החברתיות טובה יותר. עוד מצאה יניר כי ככל שרמת לכידות המשפחה גבוהה יותר, עולה יכולת הצעיר להתמודד בהצלחה עם משימות ההתפתחות השונות של תקופת חיים זו.

ממחקרים שונים, המצביעים על עלייה בהתנהגויות סיכון בתקופת ה"בגרות בהתהוות", כמו שימוש בסמים ובאלכוהול, קיום יחסי מין שאינם בטוחים ונהיגה פרועה (Arnett, 2001; Bachman et al., 1997; Borsari, Murphy & Barnett., 2007; Delucchi, Matzger & Weisner, 2008), עולה כי ככל שהתמיכה מן ההורים גדולה יותר יש פחות מעורבות של הצעירים בהתנהגויות סיכון. תמיכה זו כוללת מגורים עם ההורים (White et al., 2008), מעורבות של ההורים בחיי הצעיר (Padilla-Walker et al., 2008) ויחסים טובים עם האם (Barry et al., 2008).

ממצאים מישראל מלמדים כי בסך הכול צעירים מקבלים הרבה תמיכה מהוריהם. כך, לדוגמה, נמצא כי אחוז גבוה של צעירים מתגוררים עם הוריהם.[2] בתרשים 1 מובאים נתונים על הסדרי המגורים של צעירים בני 18-24 בישראל, לפי מגזר ומגדר (כאהן-סטרבצ'ינסקי, עמיאל וקונסטנטינוב, לקראת פרסום, על סמך סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, שנת 2014).

מן התרשים עולה כי:

- רוב (86%) הצעירים בני 18-24 גרים עם ההורים (כולל עם הורי בן/בת-הזוג).
- אחוז מעט גבוה יותר מן הצעירים הערבים גרים עם ההורים, לעומת הצעירים היהודים (89% לעומת 85%, בהתאמה). האחרונים, גרים מעט יותר במשק בית לא-משפחתי (לבד או עם שותפים לדירה): 6% לעומת 2% מן הצעירים הערבים.

[2] יש לשים לב כי רבים מן הצעירים בני 18-21/20 משרתים בצבא או בשירות לאומי ולכן ממשיכים להתגורר עם הוריהם במהלך תקופה זו.

- אחוז גבוה יותר מן הגברים גרים עם ההורים, לעומת הנשים (92% לעומת 81%, בהתאמה).

תרשים 1: הסדרי מגורים של צעירים בני 18-24 לפי מגזר ומגדר (%)

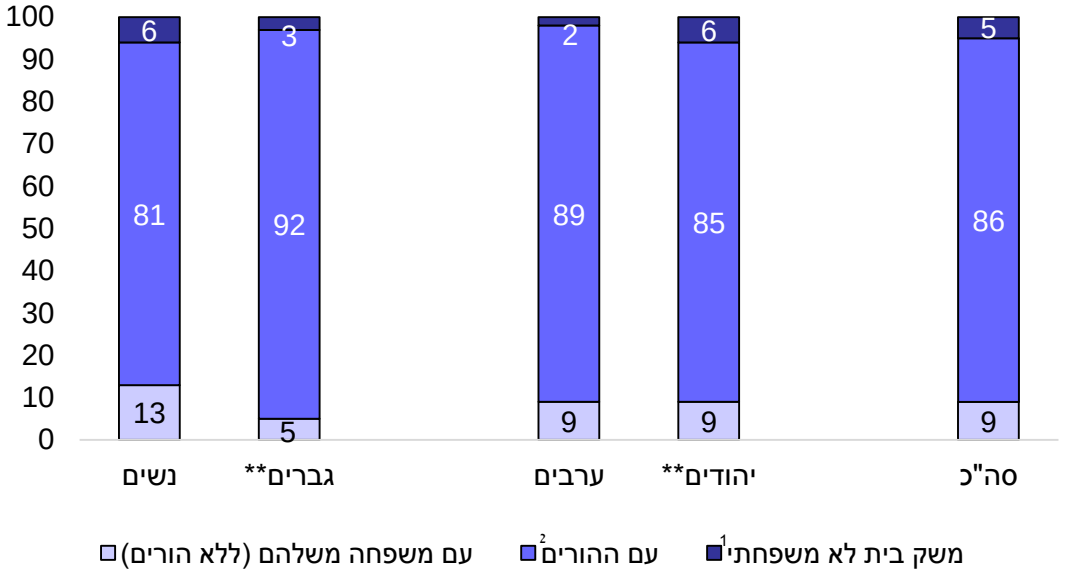

מקור: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, נתוני 2014

** P<0.01

[1] גרים לבד או עם שותפים בדירה (לא קרובים)

[2] כולל גרים עם הורי בן/בת-זוג ומשקי בית תלת-דוריים

בלוח 1 להלן מובאים נתונים מן הסקר החברתי של הלמ"ס, שנת 2014, על הגורמים שאליהם פונים צעירים בני 20-24 לקבלת תמיכה וסיוע. מן הלוח עולה כי האחוז הגבוה ביותר של הצעירים היו פונים קודם כול להוריהם כדי לבקש עזרה בנושאים שונים, ובהם קבלת תמיכה במקרה שהם חולים (73%); קבלת תמיכה כספית, אם יצטרכו לגייס בדחיפות סכום של 5,000₪ (71%); וקבלת עצה בעניינים אישיים או משפחתיים חשובים (53%). אחוז נמוך יותר מן הצעירים ציינו שיפנו להורים אם ירגישו מדוכאים מעט או יזדקקו לדבר עם מישהו (33%), ועם זאת, ההורים הם עדיין מקור התמיכה הדומיננטי ביותר.

לוח 1: אחוז הצעירים בגיל 20-24 שהיו פונים לעזרה בנושאים שונים לבני המשפחה בשנת 2014 (לפי הסקר החברתי של הלמ"ס, %)

	הורים	בן/בת-זוג	בן משפחה אחר	אחר*	אף אחד
(N) משוקלל (583,595)					
למי תפנה ראשון לקבלת תמיכה, במקרה שאתה חולה (אין הכוונה לטיפול רפואי)	73	18	4	4	(1)
למי תפנה ראשון לקבלת תמיכה כספית, אם תצטרך לגייס בדחיפות סכום של 5,000₪ למטרה חשובה (למעט הלוואה מן הבנק)	71	8	7	7	7
למי תפנה ראשון לקבלת עצה בעניינים אישיים או משפחתיים חשובים	53	26	8	11	(2)
למי תפנה ראשון אם תרגיש מדוכא מעט או תזדקק לדבר עם מישהו	33	26	7	30	4

*אחר=חבר/ה, איש/אשת מקצוע ואדם אחר

הערה: אחוזים בסוגריים עגולים מסמנים טעויות דגימה מ-25% עד 39%

יש להניח שהתמיכה הרבה שמקבלים צעירים מהוריהם בישראל קשורה לכך שבחברה בישראל מיוחס למוסד המשפחה ערך מרכזי במיוחד (Birenbaum-Carmeli, 2009), ויחידת המשפחה נחשבת יחידה משמעותית ביותר (Girsh, 2014). חיזוק לכך עולה למשל ממחקר על אודות חיי היום-יום ורווחת החיים של בני נוער ישראלים ופלסטינים. במחקר נמצא כי שותפות מלאה של בני נוער בפעילויות המשפחה ומעורבותם של ההורים בחיי הילדים רווחות מאוד בישראל, גם בקרב הנוער היהודי וגם בקרב הנוער הערבי, ואף נפוצות יותר לעומת מרבית המדינות באירופה (Harel-Fisch, Abdeen & Navot, 2016).

ג. הקושי של צעירים בסיכון בהיעדר תמיכת משפחתם

צעירים בסיכון צריכים להתמודד עם משימות שצעירים אחרים לא צריכים להתמודד אתן, במיוחד כאשר הם גדלו מחוץ לבית במהלך נעוריהם. משימות אלה כוללות, למשל, מציאת מקום מגורים, הסדרת ענייני בריאות או התנהלות במסגרת מגבלות שנכפו עליהם, למשל בשל היותם בתקופת מבחן לאחר הרשעה. נוסף על כך, עליהם להתמודד עם אתגרים הנובעים מכישוריהם הדלים יחסית, החוסמים בפניהם הזדמנויות שיש לאחרים. צעירים אלה סובלים במקרים רבים מלקויות למידה, מבעיות בבריאות הנפש או מבעיות התנהגות. גם אם מוגבלויות אלה אינן מונעות מהם לבצע את המשימות הפיזיות והאינטלקטואליות הנדרשות מהם

בעבודה, הן יכולות להפחית את סיכוייהם להתמודד בהצלחה עם דרישות שונות כמו דייקנות, אמינות, ויצירת מערכת יחסים חיובית עם עמיתים וממונים (Osgood et al., 2005).

צעירים שמתמודדים עם אתגרים רבים ושתמיכת משפחתם מועטה חווים את הקושי הגדול ביותר בהתמודדות עם תקופת ה"בגרות בהתהוות", ומתקשים להשיג מעבר מוצלח לבגרות (Osgood et al., 2005). צעירים בסיכון באים, על פי רוב, ממשפחות שאינן יכולות לספק להם תמיכה ומשאבים. הקשיים של המשפחות במתן תמיכה יכולים לנבוע מגורמים שונים: קשיי תפקוד של ההורים, בעיות כרוניות כגון מחלות, מוגבלויות ובעיות בבריאות הנפש, או עוני ומשאבים מוגבלים. רבות מן המשפחות מתאפיינות בהכנסה נמוכה, השכלה נמוכה, חד-הוריות או ריבוי ילדים במשפחה. יחסיהם של הצעירים עם הוריהם מתאפיינים לא פעם בקשרים רעועים או בהיעדר קשרים. כמו כן, חלק מן הצעירים עברו תקופות ארוכות של ניתוק ממשי ממשפחתם בהיותם במסגרות חוץ-ביתיות. לפי אוסגוד ואחרים (2005) במקרים רבים משפחות אלה מבקשות להעניק תמיכה, אך אין באפשרותן להעניק אותה. למשל, לעתים חסרים להם המשאבים הפיננסיים שיאפשרו להם לספק את צורכי ילדיהם. כמו כן, גם משפחות עם משאבים כלכליים חוות לפעמים קשיים בסיוע לילדיהן המשתייכים לאחת מקבוצות הסיכון.

ממחקרים שונים עולה כי התמיכה שמקבלים צעירים בסיכון מהוריהם מועטה לעומת צעירים באוכלוסייה הכללית. מחקרים על צעירים בסיכון מראים כצפוי שאחוז הצעירים **המתגוררים עם הוריהם** הוא נמוך לעומת כלל אוכלוסיית הצעירים. למשל, במחקר על אודות בוגרי "הבית של סוזן" (בן סימון וכאהן-סטרבצ'ינסקי, לקראת פרסום), המיועד לבני 15-18 על רצף הניתוק, ושהיו בני 19-25 בעת ביצוע המחקר, נמצא כי 64% גרים בבית הוריהם, זאת לעומת 86% מכלל הצעירים היהודים בארץ בני 18-24 המתגוררים בבית הוריהם. במחקר על אודות צעירים בוגרי מעונות רשות חסות הנוער (לוי וכאהן-סטרבצ'ינסקי, 2014), נמצא כי רק 35% מבני ה-19-23 גרים בבית ההורים.

עוד נמצא כי שיעור הצעירים בסיכון המקבלים **תמיכה רגשית** מהוריהם הוא נמוך. למשל, במחקר על צעירים בוגרי מעונות רשות חסות הנוער (לוי וכאהן-סטרבצ'ינסקי, 2014), עלה כי בנוגע ל-20% בלבד מן הבוגרים העריכו רכזות התכנית המלוות את הצעירים, כי לפחות אחד מן ההורים מהווה מקור לתמיכה רגשית. עוד עולה ממחקר זה (לוי וכאהן-סטרבצ'ינסקי, 2014), לפי דיווח רכזות התכנית, כי ל-58% מן הצעירים ישנו צורך בשיפור הקשר עם המשפחה.

ד. טיפול בצעירים בסיכון תוך התמקדות ביחידה המשפחתית

ישנן מדינות, כגון ארה"ב, אנגליה ואירלנד, שיזמו בעשור האחרון שינויים במדיניות כלפי הטיפול במשפחות כדי לעבור מהתמקדות בפרט להסתכלות משפחתית כוללת. המדיניות החדשה כוללת אימוץ פרקטיקה הממוקדת במשפחה כולה (Family Centered Practice). דוגמה בולטת לשינויים במדיניות כלפי הטיפול במשפחות היא באנגליה במסגרת הרפורמה בשם "Think family" (Social Exclusion Task Force, 2007). הרפורמה כללה אימוץ פרקטיקה ממוקדת-משפחה על ידי כל השירותים, ומתן תמיכה לכל המשפחה (Whole family support). כך, למשל, פותחו תדריכים ודרכי התערבות ייחודיים השמים את המשפחה במוקד ההתערבות בקרב קבוצות לקוחות שונים, כולל אנשים עם מוגבלויות, אסירים ועוד (פאס וכהן-נבות, 2012). גם בישראל יזם משרד הרווחה והשירותים החברתיים רפורמה מקיפה בנוגע לעבודתן של המחלקות לשירותים חברתיים. במסגרת רפורמה זו, המיקוד עובר מן הפרט למשפחה כולה (דוח הוועדה לרפורמה בשירותים החברתיים בראשות יקותיאל צבע, 2010) ונוצר תפקיד חדש של עו"ס משפחה.

במדינות שונות בעולם ישנה גם עבודה ממוקדת בקרב משפחות של בני נוער השוהים בפנימיות, בין היתר כדי לחזק את מערכת תמיכת המשפחה לקראת תקופת ה"בגרות בהתהוות" (Geurts, 2010). ההתמקדות בטיפול במשפחה בעת שהותם של בני נוער בפנימיות כוללת חיזוק הקשר בין ההורים לילדים, מעורבות ההורים בקבלת החלטות ומעורבותם בחיי היום-יום של הילד (Geurts et al., 2012), השתתפות ההורים בקבוצות הדרכה לחיזוק התפקוד ההורי, וקבלת טיפול וייעוץ מצוות הפנימייה (Geurts, Noom & Knorth, 2011). מחקרים שונים מראים כי לעבודה ממוקדת עם המשפחה במהלך שהותו של הנער בפנימייה ישנה השפעה חיובית על חיזוק התמיכה שהוא מקבל מבני המשפחה בשלב המעבר ל"בגרות בהתהוות" (Geurts, Noom & Knorth, 2011). אולם, כפי שעולה מן המחקר, עיקר העבודה עם ההורים שמתוארת נעשית בשלב שהנער שוהה בפנימייה. ספרות המחקר מצביעה על צורך בעבודה עם הורים של צעירים בוגרי השמה חוץ-ביתית בשנים הראשונות לאחר החזרה מן הפנימייה, ומציעה את כיווני הפעולה שלהלן:

- רצוי כי אנשי המקצוע יזהו עם מי מבני המשפחה יש לצעירים קשרים חיוביים ויסייעו בחיזוק קשרים אלה כבסיס למתן תמיכה.
- רצוי כי אנשי מקצוע ימשיכו ללוות ולתווך בקשר בין הצעיר למשפחתו בשלב ה"בגרות בהתהוות" (Collins, Paris & Ward, 2008).

- רצוי להציע לצעירים אפשרויות לטיפול נפשי כדי שיוכלו לעבד רגשות של אבל ואבדן הקשורים לחוויות ילדות עם בני המשפחה שלהם, וכדי שיהיו פנויים רגשית להסתייע בהוריהם (Stein, 2008).

מעיון בספרות המחקר עולה כי ישנן תכניות התערבות המכוונות למתן מענה על צרכים נקודתיים, אשר כוללות מרכיב של עבודה עם הורי צעירים בסיכון. למשל, בארה"ב פועלות תכניות המבוססות על עבודה עם ההורים (Parent Based Intervention) להפחתת שתיית אלכוהול בקרב צעירים שהתחילו ללמוד באוניברסיטה או במכללה. תכניות אלה כוללות מרכיבים של חיזוק הקשר בין ההורים לילדיהם, חיזוק מיומנויות בתפקוד ההורי כגון אסרטיביות, ומתן הכוונה והדרכה לצעירים לבחירת חלופות לשתייה והימנעות ממצבים שבהם הסיכון לשתייה מופרזת הוא גבוה (Turrisi et al., 2001). מחקרים שהעריכו תכניות אלה מצאו כי למרכיב של עבודה עם הורים הייתה השפעה על הפחתת השתייה בקרב צעירים (Cleveland et al., 2012; Ichiyama et al., 2009; Turrisi et al., 2013; Turrisi et al., 2001). בישראל פעלה תכנית שמטרתה הייתה לסייע להורים להתמודד עם איומים אבדניים מצד ילדיהם הצעירים. התכנית כללה הדרכת הורים בגישה של התנגדות שאינה אלימה. ממצאי המחקר המלווה הראו כי התכנית סייעה להפחתת האיומים האבדניים ולהתמודדות טובה יותר של ההורים עם ילדיהם הצעירים (Omer & Dolberger, 2015).

לצד דוגמאות אלו, ולמרות ההכרה הגוברת במדינות רבות בחשיבות של טיפול המשלב חיזוק תמיכת ההורים, הטיפול בצעירים בסיכון עדיין ממוקד רובו ככולו בפרט, כלומר בצעיר עצמו. מעיון בספרות המקצועית עולה כי כמעט שלא ניתן טיפול כוללני לצעירים בסיכון תוך התמקדות ביחידה המשפחתית.

בהקשר זה חשוב לציין כי בישראל הופעלה בשנת 2015 תכנית ייחודית לטיפול בצעירים בסיכון תוך התמקדות ביחידה המשפחתית, בשם "סדנת קואצ'ינג תעסוקתי". התכנית פותחה על בסיס תאוריית הסולידריות הבין-דורית (Bengtson & Roberts, 1991) ומטרתה הייתה לפעול לפיתוח אישי של הצעירים בתחום הלימודים והתעסוקה תוך עבודה משותפת עם מבוגר משמעותי (לרוב ההורה). התכנית הופעלה בהנחייתו של ד"ר מלהאוזן ובשיתוף של מרכז צעירים בטירת הכרמל ושל המחלקה לשירותים חברתיים בטירת הכרמל. התכנית הייתה מיועדת לצעירים עם פתולוגיה מוצהרת (כגון אלכוהוליזם, פשע, סמים, צעירים שנפלטו מן הצבא, ועוד) ולמבוגר משמעותי בחייהם. הגישה שהנחתה את מודל העבודה היא שהמבוגר המשמעותי הוא שאמור לנווט או לקחת אחריות על תהליך מציאת הכיוון התעסוקתי של

הצעיר, והצעירים אמורים ללמוד לראות במבוגרים המשמעותיים בחייהם משאב חיובי לעיצוב עתידם התעסוקתי (מתוך מסמך פנימי "סיכום סדנת קואצ'ינג", טירת הכרמל).

סיכום

מסמך זה מצביע על החשיבות בהפעלת תכניות התערבות כוללניות לצעירים בסיכון בגישה הממוקדת בחיזוק התמיכה מן ההורים.

גישת ה"בגרות בהתהוות" מזהה את טווח הגילים 18-25 כתקופת חיים ייחודית ומובחנת, המאופיינת בשינוי בלתי פוסק ובחקירה של מגוון תפקידי חיים, ובהם: לימודים, עבודה וקריירה, זוגיות והורות. מחקרים שונים מראים כי להתנסויות בתקופת מעבר זו יש השפעה רבה על עתיד הצעירים. למשפחה ישנה חשיבות גדולה בחייו של הצעיר בשלב חיים זה. ממחקרים שונים עולה כי ככל שתמיכת המשפחה גדולה יותר, כך עולה יכולת הצעיר להתמודד בהצלחה עם משימות ההתפתחות השונות של תקופת חיים זו.

ממצאים מישראל מלמדים כי בסך הכול צעירים מקבלים הרבה תמיכה מהוריהם. עם זאת, לעומת אוכלוסיית הצעירים הכללית, צעירים בסיכון מקבלים תמיכה מועטה מהוריהם או שאינם מקבלים תמיכה כלל. זאת, למרות הצרכים הרבים מאד של צעירים אלה, שהרי צעירים אלה חווים קשיים רבים במיוחד בהתמודדות עם תקופת ה"בגרות בהתהוות", ומתקשים להשיג מעבר מוצלח לבגרות.

במדינות שונות בעולם גוברת ההכרה בחשיבות של מתן התערבות מתוך הסתכלות כוללת במשפחה, וניתן טיפול ממוקד במשפחה לאוכלוסיות שונות כגון ילדים בסיכון, קשישים ומוגבלים. עם זאת, ולמרות ההכרה בחשיבות של הפרקטיקה הממוקדת במשפחה, מופעלות מעט תכניות התערבות כוללניות לצעירים בסיכון בהן יש מרכיב של חיזוק העבודה עם ההורים. התכנית "סדנת קואצ'ינג תעסוקתי" שהופעלה בטירת הכרמל, היא תכנית ייחודית, שפותחה בישראל, התואמת גישה זו.

בשנים האחרונות ישנה מודעות גוברת לחשיבות תמיכת ההורים במתבגרים בסיכון, ובהמשך לתפיסה זו, גם הכרה בצורך בחיזוק תמיכת ההורים בצעירים בישראל, בשנות הבגרות הראשונות. אולם בפועל, מרכיב העבודה עם הורי צעירים בסיכון לחיזוק תמיכתם בולט בהיעדרו במיוחד לאור תפיסת החיים כרצף. במסמך נסקרו מאמצים נקודתיים לפעול עם הורים, אולם עדיין חסרה התייחסות לאומית לצורך זה.

ביבליוגרפיה

ארליך, א׳; לוי, ד׳; ונשיא, ש׳. 2016. **אוגדן אמות מידה להפעלה של מרכזים לנוער. 360^0 – התכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון**, ג׳וינט ישראל אשלים ומכון מאיירס-ג׳וינט-ברוקדייל, ירושלים.

בן סימון, ב׳; וכאהן-סטרבצ׳ינסקי, פ׳. לקראת פרסום. **צעירים בסיכון במעבר לחיים בוגרים: מצב בוגרי "הבית של סוזן" במגוון תחומי חיים.** מכון מאיירס-ג׳וינט-ברוקדייל, ירושלים.

דו"ח הוועדה לרפורמה בשירותים החברתיים בראשות יקותיאל צבע. פברואר 2010. תחום תכנון מדיניות ורווחה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ירושלים.

יניר, ע׳. 2007. **בגרות צומחת במערכת המשפחתית: משימות התפתחותיות ודינאמיקה משפחתית – עבודה לשם קבלת תואר דוקטור.** החוג לחינוך, אוניברסיטת חיפה.

כאהן-סטרבצ׳ינסקי, פ׳; לוי, ד׳; בן סימון, ב׳; ושר, נ׳. 2015. **שירותים ותכניות לנוער וצעירים בסיכון גבוה – ניתוח אינטגרטיבי של מחקרים על פעילות האגף לנוער, צעירים ושירותי תקון במשרד הרווחה.** דמ-696-15. מכון מאיירס-ג׳וינט-ברוקדייל, ירושלים.

כאהן-סטרבצ׳ינסקי, פ׳; עמיאל, ש׳; וקונסטנטינוב, ו׳. לקראת פרסום. **ריכוז מידע על צעירים בישראל.** מכון מאיירס-ג׳וינט-ברוקדייל, ירושלים.

לוי, ד׳; וכאהן-סטרבצ׳ינסקי, פ׳. 2014. **"מחסות לעצמאות" – ליווי בוגרי מעונות רשות חסות הנוער, מחקר הערכה.** דמ-661-14. מכון מאיירס-ג׳וינט-ברוקדייל, ירושלים.

פאס, ה׳; וכהן-נבות, מ׳. 2012. **עבודה עם משפחות בשירותי רווחה: הגדרת תוצאות, דרכי התערבות, ותפקידי העובדים הסוציאליים.** דמ-595-12. מאיירס-ג׳וינט-מכון ברוקדייל, ירושלים.

Arnett, J. J. 2000. "Emerging Adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties". ***American Psychologist*** 55: 469-480.

Arnett, J. J. 2001. "Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife". ***Journal of Adult development*** 8: 133-143.

Arnett, J. J. 2006a. "Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner". ***Journal of Youth Studies*** *9*: 111-123.

Arnett, J. J. 2006b. "Emerging adulthood: Understanding the new way of coming of age". In: ***Emerging Adults in America.*** J. J. Arnett, & J. L. Tanner (eds.) pp. 3-19. American Psychological Association, Washington.

Bachman, J. G., Wadsworth, K. N., O'Malley, P.M., Johnston, L. D., & Schulenberg J.E. 1997. ***Smoking, Drinking, and Drug Use in Young Adulthood: The Impacts of New Freedoms and New Responsibilities.*** Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, New Jersey.

Barry, C. M., Padilla-Walker, L.M., Madsen, S. D., & Nelson, L. J. 2008. "The Impact of Maternal Relationship Quality on Emerging Adults' Prosocial Tendencies". ***Journal of Youth and Adolescence*** 37: 581-591.

Bengtson, V. L., & Roberts, R. E. L. 1991. "Intergenerational Solidarity in Aging Families: An Example of Formal Theory Construction". ***Journal of Marriage and Family*** 53(4): 856–870. http://doi.org/10.2307/352993

Birenbaum-Carmeli, D. 2009. "The politics of 'The Natural Family' in Israel: State policy and kinship ideologies". ***Social Science & Medicine*** 69(7): 1018-1024.

Borsari, B., Murphy, J. G., & Barnett, N. P. 2007. "Predictors of alcohol use during the first year of college: Implications for prevention". ***Addictive Behaviors*** 32*:* 2062-2086.

Cleveland, M.J., Lanza, S.T., Ray, A.E., Turrisi, R., Mallett, K.A. 2012. "Transitions in first-year college student drinking behaviors: Does pre-college drinking moderate the effects of parent-and peer-based intervention components?" ***Psychology of addictive behaviors*** 26(3): 440-450.

Cohen, P., Kasen, S., Chen, H., Hartmark, C., & Gordon, K. 2003. "Variations in patterns of developmental transition in the emerging adulthood period". ***Developmental Psychology*** 39: 657-669.

Collins, M., Paris, R. & Ward, R. 2008. "The permanence of family ties: Implications for youth transitioning from foster care". ***American Journal of Orthopsychiatry*** 78(1): 54-62.

Delucchi, K. L., Matzger, H., & Weisner, C. 2008. "Alcohol in emerging adulthood: 7-year study of problem and dependent drinkers". ***Addictive Behaviors*** 33: 134-142.

Eccles, J., Templeton, J., Barber, B., & Stone, M. 2003. "Adolescence and Emerging Adulthood: The Critical Passage Ways to Adulthood". In: ***Well-being: Positive Development Across The Life Course.*** M. H. Bornstein, L. Davidson, C. L. M., Keyes, & K. A. Moore (eds.). pp 383-406. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, NJ.

Geurts, E.M.W. 2010. ***Ouders betrekken in de residentiëele jeugdzorg: een onderzoek naar inhoud en uitkomsten van contextgerichte hulpverlening – Scientific Doctoral Thesis***. Garant Publishers, Groningen.

Geurts, E., Noom, M. and Knorth, E. 2011. "Parental involvement in residential child care: Helping parents to provide a secure base". ***Scottish Journal of Residential Child Care*** 10(1): 19-28.

Geurts, E.M., Boddy, J., Noom, M.J. and Knorth, E.J., 2012. "Family-centred residential care: the new reality?". ***Child & Family social work***, 17(2):170-179.

Girsh, Y. 2014. The (late?) modern family: "The family's significance for adolescents in Germany and Israel". ***Journal of Adolescence*** 37(6): 863-870.

Harel-Fisch, Y., Abdeen, Z. & Navot, M. 2016 . ***Growing Up in the Middle East: The Daily Lives and Well-Being of Israeli and Palestinian Youth***. National institute of child health and human development, Ministry of social affairs, Jerusalem

Ichiyama, M. A., Fairlie, A.M., Wood, M., Turrisi, R., Francis, D. P., Ray, A. E., & Stanger, L. A. 2009. "A randomized trial of a parent-based intervention on drinking behavior among incoming college freshmen". ***Journal of Studies on Alcohol and Drugs, Supplement*** 16: 67-76.

Omer, H., Dolberger, D. I. 2015. "Helping Parents Cope with Suicide Threats: An Approach Based on Nonviolent Resistance". ***Family Process*** Vol. 54, No. 3: 559-575

Osgood, D. W., Foster E. M., Flanagan C., Ruth, G. R. (Eds.). 2005. ***On your own without a net: The transition to adulthood for vulnerable population*s**. University of Chicago Press.

Padilla-Walker, L. M., Nelson, L. J., Madsen, S. D., & Barry, C. M. 2008. "The role of perceived parental knowledge on emerging adults' risk behaviors". ***Journal of Youth and Adolescence*** 37: 847-859.

Roisman, G. I., Masten, A. S., Coatsworth, J. D., & Tellegen, A. 2004. Salient and Emerging Developmental Tasks on the Transition to Adulthood. ***Child Development*** 75: 123-133.

Scott, M. E., Wilcox W. B., Ryberg, R., & DeRose, L. 2015. "World Family Map 2015: Mapping Family Change and Child Well-Being Outcomes". An international report from ***Child Trends***. Retrieved from:
http://www.childtrends.org/wpcontent/uploads/2015/09/201539WorldFamilyMap2015.pdf

Shanahan, M. J. 2000. Pathways to adulthood in changing societies: "Variability and mechanisms in life course perspective". ***Annual Review of Sociology*** 26: 667-692.

Social Exclusion Task Force. 2007. ***Reaching Out: Think Family, Analysis and Themes from the Families at Risk Review***. Cabinet Office, London.

Stein, M. 2008. "Transitions from Care to Adulthood: Messages from Research for Policy and Practice". In: ***Young People's Transitions from care to Adulthood: International***

Research and Practice. Stein M., & Munro E. (Eds.). pp. 289-306. Jessica Kingsley, London.

Turrisi, R., Mallett, K. A., Cleveland, M. J., Varvil-Weld, L., Abar, C., Scaglione, N., Hultgren, B. 2013. "Evaluation of timing and dosage of a parent-based intervention to minimize college students' alcohol consumption". ***Journal of Studies on Alcohol and Drugs*** 74: 30-40.

Turrisi, R., Taki, R., Dunnam, H., Jaccard, J., Grimes, J. 2001. "Examination of the Short-Term Efficacy of a Parent Intervention to Reduce College Student Drinking Tendencies". ***Psychology of Addictive Behaviors*** 15(4): 366-372.

White, H. R., Fleming, C. B., Kim, M. J., Catalano, R. F., & McMorris, B. J. 2008. "Identifying two potential mechanisms for changes in alcohol use among college-attending and non-college-attending emerging adults". ***Developmental Psychology*** 44: 1625-1639.